

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

«Beynəlxalq münasibətlər» kafedrası

Bakalavr hazırlığı üçün

**BEYNƏLXALQ
MÜNASİBƏTLƏR TARİXİ**

fənninin

P R O Q R A M I

BAKİ – 2010

Program Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin
«Beynəlxalq münasibətlər» kafedrasında hazırlanmışdır.

Tərtibçilər: t.e.n.**R.M.Qurbanov**
müə.**R.M.Məmmədova**

Redaktor: prof.**B.M.Abdullayev**

Rəyçilər: doc. **Z.R.Bayramov**
dos. **Ə.Ə.Ələsgərzadə**

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Nazirliyi Elmi-metodiki Şurasının
“Tarix” bölməsinin
09 iyul 2010 il tarixli iclasının qərarı
ilə təsdiq edilmişdir (3 saylı protokol)

GİRİŞ.

SSRİ dağıldan sonra bu məkanda yaranmış müstəqil dövlətlərin, o cümlədən Azərbaycanın ali məktəblərində beynəlxalq münasibətlər istiqaməti üzrə fənlər tədris olunmağa başladı.

Bu ondan irəli gəlirdi ki, ölkəmizin dünya birliyi tərəfindən tanınması onu beynəlxalq münasibətlər prosesinə cəlb etmişdir.

«Beynəlxalq münasibətlər tarixi» beynəlxalq münasibətlərin inkişafını, beynəlxalq hadisələrin yerini, vaxtını, səbəblərini və dövlətlərin siyasi fəaliyyətini öyrənir. «Beynəlxalq münasibətlər tarixi» eyni zamanda müasir beynəlxalq münasibətlərin inkişaf meyllərini, qlobal və regional problemləri öyrənir. «Beynəlxalq münasibətlər tarixi»nin öyrənilməsi Azərbaycan Respublikasının xarici siyasət fəaliyyəti üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Giriş, 16 mövzu və ədəbiyyat siyahısından ibarət olan «Beynəlxalq münasibətlər tarixi» kursunun proqramı xronoloji cəhətdən ən qədim zamanlardan bu günümüdə qədər olan bütün dövrləri əhatə edir.

I MÖVZU

Qədim dünya diplomatiyası tarixindən.

Orta əsrlərdə beynəlxalq münasibətlər.

Qədim Şərq diplomatiyası tarixindən. Dövlətlərarası münasibətlər. Əl-Amarna yazışmaları. Misir və Het çarlığı arasında münasibətlər. Assuriya dövlətinin beynəlxalq siyasəti. Qədim yunan diplomatiyası. Pelopones müharibələri dövründə diplomatik mübarizə. Makedoniyalı İsgəndərin xarici siyasəti və diplomatiyası. Makedoniyalı İsgəndərin Şərq

yürüşü və beynəlxalq nəticələri. Respublika dövründə Roma diplomatiyası. Romanın Şərq siyasəti. Roma-hun münasibətləri. Erkən orta əsrlər dövrünün əsas xüsusiyyətləri. Bizans imperiyası Yustinianın hakimiyyəti illərində Bizans-Sasani münasibətləri. Böyük Karl imperiyası. Böyük Karlın diplomatiyası. Ərəb istilalarının başlanması. Qonşu dövlətlərlə münasibətlər. Ərəb xilafəti diplomatiyası. Xaç yürüşləri dövründə beynəlxalq vəziyyət. Xaç yürüşlərinin sosial-siyasi nəticələri. Mərkəzləşmiş feodal dövlətlərinin formalaşması. Osmanlı imperiyasının dünya siyasəti meydanına çıxması. Bizans imperiyasının süqutu. Osmanlı dövləti və Avropa diplomatiyası. Avropa diplomatiyasının Türkiyə ilə bağlı məkrli planları.

II MÖVZU

Yeni dövrün birinci mərhələsində beynəlxalq münasibətlər (XVII əsrin II yarısı – XVIII əsr).

Qərbi Avropa ölkələri diplomatiyası. XVII əsr Avropada fransız hegemonluğu dövrü. Rişelyenin diplomatiyası. Otuzillik müharibə və Vestfal sülhü. XVII əsrin ikinci yarısında beynəlxalq münasibətlər. XVII əsrin ikinci yarısında İngiltərənin xarici siyasəti. Kromvelin diplomatiyası. XVII əsrin ikinci yarısında Rusiyanın xarici siyasəti. XVIII əsrin birinci yarısında beynəlxalq münasibətlər. Fransa'nın xarici siyasəti. İngiltərənin beynəlxalq münasibətlərdə iştirakı. Rusiyanın xarici siyasəti. I Pyotrun diplomatiyası. Rusiya-İsveç müharibəsi. Nişadt sülhü. I Pyotrun Cənub yürüşü. Xəzərsahili vilayətlərin işğalı. Rusiyanın Avropa dövlətləri sistemində rolunun artması. «Şərq məsələsi» və onun mahiyyəti. Rus-türk müharibələri və beynəlxalq vəziyyət. Avropa dövlətlərinin Polşa uğrunda

mübarizəsi. Polşanın bölüşdürülməsi. ABŞ-ın yaranmasının beynəlxalq münasibətlərə təsiri. ABŞ-ın Avropa dövlətləri ilə diplomatik əlaqələr yaratmaq cəhdləri. Rusiyanın ABŞ-a münasibəti. İngiltərə və ABŞ arasında Paris sülh müqaviləsi. Fransa inqilabı dövründə beynəlxalq münasibətlər. Fransaya qarşı Avropa dövlətlərinin müharibəsi. Direktoriya dövründə Fransanın xarici siyasəti. Direktoriyanın şərq siyasəti. Taleyran. Napoleonun direktoriyanı qovması və Fransada hərbi diktaturanın qurulması.

III MÖVZU

XIX əsrin birinci yarısında beynəlxalq münasibətlər.

Napoleon müharibələri dövründə beynəlxalq münasibətlər. İngilis-fransız münasibətlərinin kəskinləşməsi. Austerlis sülhü. İranda Fransa diplomatiyasının fəallaşması. Tilizit sülhü və onun mahiyyəti. Fransa-Prussiya münasibətləri. Rus-Türk münasibətləri. Buxarest sülhü. Fransa-Rusiya müharibəsi. Napoleonun məğlub olması və Rusiyadan çəkilməsi. Rus ordusunun Qərbi Avropaya daxil olması. Leypsiq altında «Xalqlar döyüşü». Koalisiya iştirakçıları arasında ziddiyyətlər. Napoleon müharibələrindən sonra Avropada beynəlxalq vəziyyət. Vyana konqresi və beynəlxalq nəticələri. «Müqəddəs ittifaq»ın təşkili və Avropada irticanın güclənməsi. XIX əsrin 20-40-cı illərində Avropada beynəlxalq münasibətlər. XIX əsrin 20-40-cı illərində «Şərq məsələsi» ətrafında beynəlxalq ziddiyyətlər. Qara dəniz boğazlarına dair London konvensiyası. Balkanlarda vəziyyət. Qərb dövlətlərinin Çində siyasəti. ABŞ-ın Çinlə qeyri-bərabər müqaviləsi. XIX əsrin birinci yarısında ABŞ-ın xarici siyasəti. ABŞ-ın dövlət sərhədlərinin güclə genişləndirilməsi siyasəti. Kanada uğrunda ABŞ-ın İngiltərəyə qarşı

müharibəsi. «Monro doktrinası» və onun məqsədi. Rusiyanın Avropa siyasəti. Rusiyanın nüfuzunun möhkəmlənməsi.

IV MÖVZU

XIX əsrin ikinci yarısında beynəlxalq münasibətlər.

Krım müharibəsi ərəfəsində beynəlxalq vəziyyət. Krım müharibəsinin səbəbləri. Krım müharibəsi və Avropa dövlətləri. Rusiyanın beynəlxalq aləmdən təcrid edilməsi. Paris sülh konqresi. Avropa dövlətləri arasında diplomatik mübarizə. Qərb dövlətlərinin Çində işğalçılıq siyasətinin yeni mərhələsi. Çinin Qərb dövlətlərindən asılılığının güclənməsi. ABŞ-ın Çin siyasəti. ABŞ-da vətəndaş müharibəsi. XIX əsrin 60-cı illərində Rusiya-ABŞ münasibətləri. Orta Asiyada Rusiyanın işğalçı müharibələri. Prussiyanın Almaniyanı birləşdirmək siyasəti. Danimarka-Prussiya müharibəsi. Avstriya-Prussiya müharibəsi. Fransa-Prussiya müharibəsi və beynəlxalq münasibətlər. Avropa dövlətlərinin müharibəyə münasibəti. Almaniyanın birləşdirilməsi. Rus-türk müharibəsi. San-Stefano sülhü. Berlin konqresinin qərarları və onun Avropa diplomatiyasına təsiri. Rus-türk müharibəsinin beynəlxalq nəticələri. Avstriya-rus və rus-alman münasibətləri. Berlin konqresindən sonra beynəlxalq vəziyyət.

V MÖVZU

Böyük dövlətlərin müstəmləkə siyasəti şəraitində beynəlxalq münasibətlər. (XVIII-XIX əsrin I yarısı)

Dövlətlərin Şərq siyasətinin fəallaşmasının əsasları. Ost-Hind kompaniyası. İngiltərənin müstəmləkələr ələ keçirmək

uğrunda mübarizəsi. İngiltərənin Ost-Hind kompaniyasının Hindistanda müstəmləkəçilik siyasəti. Misir dövlətinin ingilis müstəmləkəçilərinə qarşı mübarizəsi. Ost-Hind kompaniyasının Şərqdə işğalları. İngiltərə müstəmləkələrinin genişlənməsi və beynəlxalq nəticələri. İspaniya müstəmləkələrində milli-azadlıq müharibələri və onların nəticələri. İspaniyanın öz müstəmləkələrini itirməsi. İranda İngilis-fransız mübarizəsi. Birinci İngilis-əfqan müharibəsi. Qərb dövlətlərinin Çində siyasəti. ABŞ-ın Çində siyasəti. Rusiyanın Çində siyasəti. XIX əsrin birinci yarısında Rusiyanın Çinə münasibətdə siyasətinin ümumi istiqamətləri. Rusiyanın Qafqaz siyasətinin fəallaşması. Azərbaycanın istiqlaliyyətinin itirilməsi və beynəlxalq nəticələri. Orta Asiyada ingilis-rus qarşıdurması. Fransa-nın Hind-Çini zəbt etməsi və Fransa-Çin müqaviləsi. İngiltərənin Misiri işğal etməsi. Cənubi Afrikada ingilis işğalları. Afrikada Almaniyanın müstəmləkə işğalları.

VI MÖVZU

XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində dövlətlərarası ziddiyyətlərin kəskinləşməsi şəraitində diplomatik münasibətlər.

Bismarkın bloklaşma siyasəti. Avstriya-Alman ittifaqı. İtaliyanın Avstriya-alman bloku ilə yaxınlaşması. Üçlər ittifaqının təşkili və onun beynəlxalq münasibətlərə təsiri. Rus-alman gömrük müharibəsi, iqtisadi qarşıdurma. Fransa-alman və rus-alman ziddiyyətlərinin kəskinləşməsi. Fransa-rus ittifaqının yaranması. Bağdad dəmir yol xəttinin tikilməsi. İngilis-alman qarşıdurması. Rusiyanın mövqeyi. Almaniya hərbi-dəniz proqramı. Mərkəzi Amerikada ingilis-amerika rəqabəti. İspan-ABŞ müharibəsi. Avropa dövlətlərinin

mövqeyi. Qərb yarımkürəsində Amerikanın rolunun artması. Uzaq Şərqdə böyük dövlətlərin siyasəti. Yapon-Çin müharibəsi. Rusiyanın mövqeyi. Simonoseki sülh müqaviləsi. Koreyanın Yaponiyaya ilhaq edilməsi. Yaponiyaya qarşı Rus-Çin müqaviləsi. Rus-yapon danışıqları. İngilis-yapon müttəfiqlik müqaviləsi. Rusiyanın Avropada hərbi-siyasi vəziyyəti. Rus-yapon müharibəsi. Rus-yapon müharibəsi dövründə aparıcı dövlətlərin Uzaq Şərq siyasəti. Rusiyanın müharibədə məğlub olması. Portsmouth sülh müqaviləsi. Çar Rusiyasının qərb dövlətlərindən asılılığının artması. Şimali Afrikanın bölüşdürülməsi haqqında Fransa-İtaliya müqaviləsi. Rus-alman ticarət müqaviləsi. 1907-ci il ingilis-rus diplomatik danışıqları. Antantanın yaranması. Əfqanıstan, İran və Tibetə dair ingilis-rus razılaşması. Avropanın iki bloka parçalanması və beynəlxalq nəticələri.

VII MÖVZU

Birinci dünya müharibəsi ərəfəsində dünya diplomatiyası (1908-1914).

İki blok arasında qarşıdurmanın kəskinləşməsi. İngilis-alman hərbi-dəniz rəqabətinin güclənməsi. Rusiyanın balkanlarda siyasəti. Avstriya-Macaristan və Almaniyanın balkanlarda siyasəti. Balkan böhranı və böyük dövlətlərin mövqeyi. Rakoniki razılaşması. Trablis müharibəsi. Rus-alman danışıqları. Yapon-ABŞ qarşıdurmasının kəskinləşməsi. Çinin bölüşdürülməsi uğrunda Rusiya ilə Yaponiyanın mübarizəsi. Mancuriya məsələsi üzrə razılaşma. İkinci Mərakeş böhranı və böyük dövlətlərin mövqeyi. Balkan dövlətləri arasında qarşıdurma. Balkan ittifaqının təşkili və onun məqsədi. Birinci Balkan müharibəsi və onun dünya siyasətinə təsiri. Birinci Balkan müharibəsinin gedişi

Rusiya-Avstriya qarşıdurmasının kəskinləşməsi. London müqaviləsi. İkinci Balkan müharibəsi. Balkan müharibələrinin beynəlxalq nəticələri.

VIII MÖVZU

I Dünya müharibəsi illərində beynəlxalq münasibətlər.

Birinci dünya müharibəsi. Almanıyanın Rusiya, Fransa, İngiltərə və Bolqarıstana müharibə elan etməsi. Birinci dünya müharibəsində Amerikanın mövqeyi. Dövlətlərin məqsədləri və hərbi planları. Bitərəf ölkələrin müharibəyə cəlb olunması uğrunda diplomatik mübarizə. İtaliya ordusunun məğlubiyyəti. Türkiyəni parçalamaq haqqında razılaşma. Rusiya mütləqiyyətinin devrilməsi. Müvəqqəti hökumətin təşkili və onun xarici siyasəti. ABŞ-ın müharibəyə qoşulması. Oktyabr çevrilişi. Xarici siyasət meylləri. Brest sülh müqaviləsi. Müttəfiqlərin Brest sülhünə münasibəti. 27 avqust 1918-ci il Sovet-alman protokolu. Qərb dövlətlərinin antisovet müdaxiləsinin başlanması. Uzaq Şərqdə Yapon-ABŞ müdaxiləsi. Rusiyada vətəndaş müharibəsi dövründə böyük dövlətlərin xarici siyasəti. Qərb dövlətləri tərəfindən Sovet Rusiyasının diplomatik cəhətdən təcrid edilməsi.

IX MÖVZU

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti beynəlxalq münasibətlər sistemində.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması və ilk diplomatik addımları. Bakı Xalq Komissarları Sovetinin süqutu. Sentrokaspi hökuməti və onun Azərbaycan əleyhinə siyasəti. Azərbaycan hökumətinin Türkiyə ilə münasibətləri.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xarici siyasəti. Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ermənistanla münasibətləri. Ermənilərin Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları və silahlı təcavüzü. Azərbaycan-Gürcüstan münasibətləri. Azərbaycan-ingilis münasibətləri. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti diplomatiyası ingilislərin idarəçiliyi şəraitində. Azərbaycan Cümhuriyyətinin İranla münasibətləri. Azərbaycan nümayəndələrinin Paris sülh konfransında iştirakı. Azərbaycan-Sovet Rusiyası münasibətləri. Sovet Rusiyasının Azərbaycana işğal etməsi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutu və böyük dövlətlərin mövqeyi.

X MÖVZU

Birinci dünya müharibəsindən sonra beynəlxalq münasibətlər. Versal sistemi və onun mahiyyəti.

Osmanlı dövlətinin təslim olması. Mudros barışı. Almaniyanın məğlubiyyəti. Kompeyn barışı. Birinci dünya müharibəsinin başa çatması. Ermənistanın Qafqaz və Türkiyəyə münasibətdə işğalçılıq siyasətinin nəticələri. Brest müqaviləsinin ləğv edilməsi. Paris sülh konfransı. Qalib dövlətlərin imperialist planları. Müttəfiqlərarası ziddiyyətlər. Millətlər Cəmiyyətinin təşkili. Birinci dünya müharibəsinin geosiyasi nəticələri. Təzminat məsələsi. İtaliya və Yaponiya hökumətlərinin tələbləri. Versal sülh müqaviləsi, onun mahiyyəti. Sen-Jermen, Trianon, Neyi və Sevr müqavilələri. Genüya konfransı. Rapollo müqaviləsi. Versal sisteminin ziddiyyətləri və beynəlxalq nəticələri. Lozanna müqaviləsi. Rusiyaya münasibətdə Antanta və ABŞ-ın siyasəti. Qərb dövlətləri tərəfindən sovet Rusiyasının diplomatik təcridi. Sovet Rusiyası və Türkiyə. Yunan-türk müharibəsi. Uzaq

Şərqdə beynəlxalq münasibətlər. Vaşinqton konfransı və qərarları. ABŞ və Sovet Rusiyasının Uzaq Şərq siyasəti.

XI MÖVZU

XX əsrin 20-ci illərində beynəlxalq münasibətlər.

Genuya və Haaqa konfransı. Beynəlxalq konfranslar və Azərbaycan. Yaxın Şərq böhranı. Rur münaqişəsi. «Daues planı». Təzminat sistemində böhran və onun nizamlanmasında ABŞ və İngiltərənin rolu. Lokarno konfransı. Almaniyanın Millətlər Cəmiyyətinə qəbul edilməsi. Qərb dövlətlərində siyasi sabitlik. Bir sıra Avropa dövlətlərinin Sovet dövləti ilə diplomatik əlaqələr qurması. Yung planı. Böyük dövlətlər arasındakı ziddiyyətlər. Tərk-silah problemi. Brian-Kelloq paktı. 1929-cu il Moskva protokolu. Sovet-ingilis diplomatik əlaqələrinin bərpa edilməsi. Dünya iqtisadi böhranın beynəlxalq münasibətlərə təsiri. Quver moratoriumu. London dəniz konfransı. Dünya iqtisadi böhranından çıxış yolları. F.Ruzveltin «Yeni kursu». «Panavropa» planı və onun xüsusiyyətləri.

XII MÖVZU

Faşizmin hakimiyyətə gəlməsi və beynəlxalq münasibətlər.

Tərk-silaha dair beynəlxalq konfrans. Almaniyanın silahlanmada «bərabərlik» tələbi. Böyük dövlətlərin Uzaq Şərq qarşıdurması. Yapon hökumətinin işğalçı siyasəti. Alman faşizminin Avropada müharibə ocağı yaratması. Almaniya faşist rejiminin qurulması. Versal müqaviləsindən Almaniyanın imtina etməsi. Almaniya və

Yaponiyanın Millətlər Cəmiyyətindən çıxması. Fransa-alman yaxınlaşması cəhdi. ABŞ və SSRİ arasında diplomatik əlaqələrin qurulması. SSRİ-nin Millətlər Cəmiyyətinə daxil olması. Mərkəzi Avropada alman faşizminin işğalçılıq fəaliyyəti. Alman və İtaliya faşizminin müstəqil dövlətlərə münasibətdə siyasəti. İtaliya faşizminin işğalçılıq proqramı. İtaliya-Efiopiya müharibəsi. Müharibəyə Millətlər Cəmiyyətinin münasibəti. Qara dəniz boğazları rejimi haqqında Montro konfransı. İspaniyaya İtaliya-alman müdaxiləsi. İspaniyada faşist geyami. Antikomintern paktı. İtaliyanın Millətlər Cəmiyyətindən çıxması. Versal sisteminin dağılması.

XIII MÖVZU

İkinci dünya müharibəsinin başlanması ərəfəsində beynəlxalq vəziyyət.

Uzaq Şərqdə hərbi təhlükənin artması. Sovet-monqol protokolu. Yaponiyanın Çinə hücumu. Sovet-Çin müqaviləsi. Uzaq Şərqdə ABŞ, İngiltərə və SSRİ-nin siyasəti. Dövlətlərarası qarşıdurmanın kəskinləşməsi. Almanıyanın Avstriyanı zəbt etməsi. İngilis-alman münasibətləri. İngilis-fransız danışıqları. Qərb dövlətlərinin Münhen razılaşması. Müharibə təhlükəsinin artması. İngilis-fransız diplomatiyasının Çexoslovakiyaya təzyiqi. Münhen sövdələşməsi və ABŞ. Siyasi və iqtisadi ziddiyyətlərin artması. Çexoslovakiyanın işğalı. Çexoslovakiyanın işğalına Qərb dövlətləri və SSRİ-nin münasibəti. İtaliyanın Albaniyanı zəbt etməsi. Sovet-İngilis-fransız danışıqları və nəticələri. İngilis-alman gizli danışıqları. Sovet-alman danışıqları. Molotov-Ribbentrop paktı. İkinci dünya müharibəsinin başlanması. Avropada alman irticasının genişlənməsi. İngiltərədə Çərçilin

hakimiyyətə gəlməsi. Yaxın Şərqdə vəziyyət. ABŞ-ın siyasəti. ABŞ və İngiltərənin yaxınlaşması. SSRİ-nin Pribaltika dövlətlərini işğal etməsi. Cənib-Şərqi Asiyada Yaponiyanın işğalçılıq siyasəti. Sovet-yapon münasibətləri.

XIV MÖVZU

II Dünya müharibəsi dövründə beynəlxalq münasibətlər. Tehran, Krim və Potsdam konfranslarının beynəlxalq əhəmiyyəti.

Almaniyanın SSRİ üzərinə hücumu hərbi və diplomatik hazırlıqla. SSRİ-yə hücum. Böyük Vətən müharibəsinin başlanması. Antifaşist koalisiyasının təşkilinin başlanması. SSRİ və İngiltərə arasında razılaşma. Atlantika xartiyası. SSRİ, ABŞ və İngiltərə nümayəndələrinin Moskva konfransı. ABŞ-ın müharibəyə qoşulması. Almaniya və onun müttəfiqlərinin ABŞ-a müharibə elan etməsi. Antifaşist koalisiyasının təşkilinin başa çatması. Avropada ikinci cəbhə məsələsi. SSRİ, İngiltərə və İran arasında müttəfiqlik haqqında müqavilə. Şimali Afrikada hərbi əməliyyatlar. Stalinqrad döyüşünün siyasi nəticələri. Qərb dövlətlərinin Yaxın Şərq siyasəti. ABŞ, İngiltərə və SSRİ dövlət başçılarının Tehran konfransı. Tehran konfransının beynəlxalq əhəmiyyəti. 1944-cü ildə Avropada ikinci cəbhənin açılması haqqında qərar. İran haqqında qətnamə. Müharibədən sonrakı quruluş probleminin müzakirəsi. 1944-cü ildə Avropada beynəlxalq vəziyyət. Sovet ordusunun Avropaya daxil olması. Yalta konfransı. Konfransın qərarları. Müttəfiq ordularının şərqdən və qərbdən Almaniya hücumu. Almaniyanın danışıqsız təslim olması. Uzaq Şərq məsələsinə dair üç dövlətin Krim razılaşması.

Potsdam konfransı. Almanıyanın gələcəyi məsələsi və konfransın qərarları. Yaponiyanın təslim olması. İkinci dünya müharibəsinin başa çatması və başlıca yekunları. BMT-nin yaranması.

XV MÖVZU

Soyuq müharibə şəraitində beynəlxalq münasibətlər.

Almaniya və İtaliyanın məğlub edilməsi nəticəsində Avropada qüvvələr nisbətinin dəyişməsi. İngiltərə və Fransa'nın dünya siyasətində mövqelərinin zəifləməsi. ABŞ-ın iqtisadi və hərbi gücünün artması. Müharibədən sonra ABŞ-ın dünya siyasətində rolunun artması. Pariskonfransında əsas məsələlər üzrə iki istiqamətin mübarizəsi. Çerçilin Fulton çıxışı. «Trumen doktrinası». «Marşall planı». «Marşall planı»nın məqsədi, qəbul edilmə şərtləri və fəaliyyətinin nəticələri. Hərbi-siyasi blokların təşkili ətrafında diplomatik mübarizə. Qərb İttifaqı, NATO, Varşava paktı. SEATO və SENTO. İki sistemin qarşıdurmasının güclənməsi. Berlin böhranı. AFR-in təşkili. ADR-in təşkili. Almanıyanın parçalanmasının beynəlxalq nəticələri. Koreya müharibəsi illərində beynəlxalq vəziyyət. Beynəlxalq vəziyyətin gərginləşməsi. Problemin BMT-də müzakirəsi. Koreyada müharibənin başa çatması və beynəlxalq nəticələri. Regionda hegemonluq uğrunda ABŞ və SSRİ arasında mübarizə. Türkiyə və İranda ABŞ siyasəti. Kuba inqilabı və onun beynəlxalq vəziyyətə təsiri. SSRİ-nin Kubaya hərbi-siyasi yardımını. Karib böhranının yaranması. Karib böhranı ətrafında diplomatik mübarizə. Macarıstan və Çexoslovakiya hadisələri. Qərb dövlətlərinin mövqeyi. 60-cı illərdə alman məsələsinə dair Sovet-Amerika danışıqları. Avropa iqtisadi birliyi. Avropa integrasiyası və ABŞ. Yaxın Şərq məsələsi

üzrə diplomatik mübarizə. Cənubi Vyetnama ABŞ təcavüzü. SSRİ-nin mövqeyi. Laos və Vyetnamda ABŞ-ın məğlubiyyəti.

XVI MÖVZU

Müstəmləkə sisteminin dağılması dövründə beynəlxalq vəziyyət. Bloklara qoşulmamaq hərəkəti.

Üçüncü dünya ölkələrində milli-azadlıq hərəkətinin xüsusiyyətləri. BMT-nin milli-azadlıq hərəkətlərini dəstəkləməsi. Dünya müstəmləkə sisteminin iflası. Hindistanın dövlət müstəqilliyi əldə etməsi. Pakistan dövlətinin təşkili. Birma, Seylon, Filippin və Malaziya xalqlarının azadlıq mübarizəsi. SSRİ və ABŞ-ın Latin Amerikasını ölkələri ilə münasibətləri. ABŞ-ın Latin Amerikasında mövqeyinin möhkəmlənməsi. Latin Amerikasında milli-azadlıq hərəkəti. Mərakeş və Tunis xalqlarının müstəqillik əldə etməsi. Əlcəzairin müstəqillik əldə etməsi. 1960-cı il Afrikanın azadlıq ili. ABT-in təşkili və fəaliyyəti. Milli-azadlıq hərəkəti və bloklara qoşulmamaq siyasəti. Bloklara qoşulmamaq siyasətinə dair C.Nehru planı. Bloklara qoşulmayan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının beynəlxalq konfransları. Bloklara qoşulmayan ölkələrlə kapitalist və sosialist ölkələri arasında əlaqə və əməkdaşlığın xüsusiyyətləri. Bloklara qoşulmamaq hərəkəti 70-90-cı illərdə. Bloklara qoşulmamaq hərəkətinin fəaliyyət proqramları.

XVII MÖVZU

XX əsrin 70-80-ci illərində beynəlxalq münasibətlərin inkişafı. Tərkisiləh uğrunda mübarizə.

70-ci illərin əvvəllərində Sovet-ABŞ münasibətləri. Ümumavropa təhlükəsizliyinə dair Sovet-ABŞ danışıqları. Qarşıdurmadan əməkdaşlığa keçilməsi. Əfqanıstan sindromu və Sovet-Amerika münasibətləri. ABŞ və SSRİ arasında hərbi-siyasi paritetin yaranması. 80-ci illərin ortalarında Sovet-ABŞ münasibətləri. Cenevrə və Reykyavikdə yüksək səviyyəli Sovet-ABŞ görüşləri.

Avropa təhlükəsizlik və əməkdaşlığa dair müşavirənin çağırılması. Müşavirənin gündəliyi. Yekun aktının qəbulu və əsas müddəaları. ATƏM-in müşavirə və konfransları. 70-80-ci illərdə Sovet-yapon münasibətləri. Çinin xarici siyasəti. Çin-Vyetnam münasibətləri. Cənub-şərqi Asiyada Çinin siyasəti. 80-ci illərdə ASEAN ölkələrinin xarici siyasəti. Cənub-şərqi Asiyada ABŞ, SSRİ və Yaponiyanın siyasəti. Hind-Pakistan hərbi münaqişəsi. Banqladeşin təşkili. İranda İslam inqilabı. Şahlıq rejiminin devrilməsi. İran İslam Respublikasının yaradılması. Qonşu dövlətlərlə münasibətlər. İran-iraq müharibəsi. BMT-nin müharibənin dayandırılması uğrunda diplomatik mübarizəsi.

XVIII MÖVZU

Dünya sosializm sisteminin dağılması. Avropada yeni beynəlxalq münasibətlər sisteminin formalaşması.

XX əsrin 80-ci illərinin sonlarında Şərqi Avropa ölkələrində ictimai-siyasi şərait. Şərqi Avropa ölkələrində kommunist rejimlərinin dağılması. Varşava paktı və QİYŞ-in buraxılması. Almaniyanın birləşməsi. Çexoslovakiva

dövlətinin parçalanması. Yuqoslaviyanın dağılması. Şərqi Avropa ölkələrində demokratik hərəkətin inkişafı. SSRİ-də mərkəzdənqaçma qüvvələrin güclənməsi. SSRİ-nin xarici siyasəti. Milli münaqişə ocaqlarını yaranması. SSRİ məkanında müstəqil dövlətlərin yaranması. MDB-nin yaradılması. Rusiyanın beynəlxalq vəziyyəti. Avropada yeni beynəlxalq münasibətlər sisteminin formalaşması. Fövqəladə Paris konfransının çağırılması. Paris Xartiyasının qəbulu. «Soyuq müharibə»nin başa çatması. Yeni şəraitdə ümumavropa təhlükəsizliyi məsələsi. ATƏM-in beynəlxalq təhlükəsizlik məsələlərində rolu və əhəmiyyətinin artması. ATƏM-in Budapeşt sammiti. ATƏT-in Lissabon və İstanbul sammitləri. Balkan böhranı. Böhranın beynəlxalq nəticələri.

XIX MÖVZU

XX əsrin sonu – XXI əsrin əvvəllərində beynəlxalq vəziyyət. Yaxın və Orta Şərq dünya siyasətində. Uzaq Şərqdə beynəlxalq münasibətlər.

İraqın Küveyti zəbt etməsi. Fars körfəzində müharibə. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 660 və 661 sayılı qətnamələri. Münaqişənin beynəlmilləşdirilməsi. BMT bayrağı altında beynəlxalq qüvvələrin İraqa daxil olması. İraqın məğlub olması. Yaxın Şərqdə Rusiyanın mövqeyinin zəifləməsi. ABŞ-ın mövqeyinin möhkəmlənməsi. Beynəlxalq münaqişələrin həllində İKT-nın rolu. Minilliklərin qovşağında beynəlxalq vəziyyət. Beynəlxalq terrorizmin güclənməsi. ABŞ-ın Əfqanıstanda antiterror kampaniyası və dünya dövlətlərinin münasibəti. Əfqanıstanla bağlı Bonn konfransı. ABŞ-İraq müharibəsi və beynəlxalq nəticələri. Müharibəyə region dövlətlərinin münasibəti. ABŞ-ın siyasi nüfuzunun

güclənməsi. Fələstin problemi. Oslo danışıqları. «Yol xəritəsi». ABŞ-İran münasibətləri. İranın nüvə silahı sahəsində tədqiqatlar aparmaqda ittiham edilməsi. Problemə Rusiyanın münasibəti. Müasir dövrdə ABŞ və Rusiyanın xarici siyasəti. Uzaq Şərqdə beynəlxalq münasibətlər. Müasir mərhələdə Rusiya, ABŞ və Yaponiyaya münasibətdə Çinin xarici siyasəti. Yaponiyanın xarici siyasəti. 90-cı illərdə ABŞ-ın Uzaq Şərq siyasəti.

XX MÖVZU

Müasir dünya siyasətində beynəlxalq təşkilatların rolu.

ABŞ və Qərbi Avropa münasibətləri. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və müasir dünya siyasəti. Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı müasir dövrdə. Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatının genişlənməsi, perspektivləri və regional təhlükəsizlik. Azərbaycanın şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatının «Sülh naminə tərəfdaşlıq» proqramında iştirakı. Maastrixt müqaviləsi. Avropa İqtisadi Birliyinin Avropa Birliyinə çevrilməsi. Avropa Birliyinin genişlənməsi. Avropa Birliyi çərçivəsində siyasi və hərbi inteqrasiya prosesləri.

Cənub-Şərqi Asiya dövlətləri Assosiasiyası (ASEAN). Asiya-Sakit okean İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (ASİƏT). Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatının müasir dünya siyasətində yeri və rolu. Məhəlli münaqişələrin həllində beynəlxalq təşkilatların rolu.

XXI MÖVZU

Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq münasibətlərdə iştirakı.

Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edilməsi və beynəlxalq nəticələri. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin tanınması prosesi. Dünya dövlətləri və beynəlxalq təşkilatların Azərbaycana münasibəti. Azərbaycan Respublikasının İKT və ATƏM-ə qəbul edilməsi. Azərbaycanın BMT-ə qəbulu və beynəlxalq nəticələri. Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlığı Təşkilatının yaradılması ətrafında diplomatik danışıqlar. QİƏT-in yaradılması. Azərbaycanın QİƏT-in yaradılmasında iştirakı. Ermənistan-Azərbaycan müharibəsi. BMT TŞ-nin qətnamə və bəyanatları. Beynəlxalq təşkilatların Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünə münasibəti. ATƏM-in Minsk qrupunun yaradılması və fəaliyyəti. Münaqişənin həlli layihələri. Problemə Türkiyə və İranın münasibəti. Regional münaqişələrin Cənubi Qafqaz uğrunda geosiyasi mübarizədə yeri. Azərbaycan Respublikasının Avropa inteqrasiya proseslərinə qoşulması. Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbulu və beynəlxalq nəticələri. Cənubi Qafqazla bağlı global layihələr. «Əsrin müqaviləsi» və neft ixrac kəmərlərinə dair layihələrin reallaşması.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI.

1. H.Ə.Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. I-XII kitablar.-B., 1996-2005.
2. Azərbaycan Respublikası 1991-2001.-B., 2001.
3. Ə.M.Həsənov. Azərbaycanın ABŞ və Avropa dövlətləri ilə münasibətləri. (1991-1996).-B., 1998.
4. Ə.M.Həsənov. Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti.-B., 2005.
5. M.Qasimov. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1991-1996).-B., 1996.
6. M.Qasimov. Azərbaycanın xarici siyasəti.-B., 1997.
7. V.Abdullayev. Azərbaycan yeni diplomatiya məkanında.-B., 2000.
8. H.Hüseynova. Azərbaycan Avropaya inteqrasiya prosesləri sistemində (1991-1997).-B., 1998.
9. M.Abdullayev. Beynəlxalq münasibətlər tarixi. I-II hissə.-B., 2000.
10. A.Hacıyeva. Beynəlxalq münasibətlər tarixi (1871-1919).-B., 2001.
11. A.N.Abbasbəyli. Beynəlxalq münasibətlər tarixi. Metodik vəsait.-B., 1999.
12. C.Həsənov. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1918-1920).-B., 1993.
13. C.Həsənov. SSRİ-Türkiyə: Soyuq müharibənin sınaq meydanı.-B., 2005.
14. V.Quluzadə. Gələcəyin üfüqləri.-B., 1999.
15. E.Şahbazov. Heydər Əliyev və Azərbaycan neftinin inkişafı.-B., 1997.
16. M.Baxışov. Beynəlxalq münasibətlər tarixi (XVII əsrin II yarısından – 1871-ci ilədək).-B., 2005.
17. M.Baxışov. Beynəlxalq münasibətlər tarixi.-B., 2004.

18. E.Nəsirov. Azərbaycan-ABŞ münasibətləri.-B., 1998.

Türk dilində:

1. Armaoğlu Tahir. 20-ci Yüzyıl siyasi tarihi (1914-1980). Ankara, 1989.
2. Armaoğlu Tahir. 20-ci Yüzyıl siyasi tarihi (1980-1990). Ankara, 1991.
3. Bilge Suat. Milletlerarası politika. Ankara, 1966.
4. Bilge Suat. Türkiy-Sovyetler Birliyi ilişkileri (1920-1964). Ankara, 1992.
5. Saray Mehmet. Azərbaycan türkləri tarihi. İstanbul, 1993.
6. Saray Mehmet. Yeni türk cumhuriyetleri tarihi. Ankara, 1996.
7. Kumkale Tahir. Tarihten günümüze türk-rus ilişkileri. İstanbul, 1997.
8. Ozey Ramazan. Dünya platformunda Türk dünyası. İstanbul, 1997.
9. İrfan Ülkü, Ali Hasanov. Süleyman Demirel və Türk dünyası. İstanbul, 2002.
10. İrfan Ülkü. Bağımsızlıktan sonra Azerbeycan. İstanbul, 2000.

Rus dilində:

1. Аббасбейли А., Аббасбейли Г. Гейдар Алиев и мировая политика. Б., 1997.
2. Аббасбейли А, Гасанов А. Азербайджан в системе международных и региональных организаций. Б., 1999.
3. Алиев Г. На стыке тысячелетий. Б., 2001.

4. Бжезинский З. Великая шахматная доска. М., 1999.
5. Бжезинский З. Идеология и сила Советской политики. М., 1962.
6. Бжезинский З. Между двух эпох. 1970.
7. Дипломатический словарь., т.1, М., 1971 (А-И)
8. Дипломатический словарь., т.1, М., Наука, 1984 (А-И)
9. Дипломатический словарь., т.2, М., 1971 (К-П)
10. Дипломатический словарь., т.3, М., 1971 (Р-Я)
11. История внешней политики СССР 1917-1975. М., 1976.
12. История дипломатии. Изд.2, ч.1, М.1959.
13. История дипломатии. Изд.2, ч.1, М.1979, Кн.2
14. История дипломатии. Изд.2, ч.2, М.1963.
15. История дипломатии. Изд.2, ч.3, М.1965.
16. История дипломатии. Изд.2, ч.4, М.1975.
17. Кеннан Д. Американская дипломатия. 1900-1950 гг. 1957.
18. Кеннан Д. Россия и Запад при Ленине и Сталине. 1961.
19. Новейшая история арабских стран. М., 1968.
20. Новейшая история Африки. М., 1964.
21. Чернявский С.И. Новые пути Азербайджана. М., 2002.
22. Шукюров И. Дипломатия мира. Б., 1997.
23. Яковлев Н.Н. Франклин Рузвельт «Человек и политик» Новое прочтение. М., 1982.
24. Киссинджер Г. Дипломатия. М., 1997.
25. Уткин А.И. Мировой порядок XXI века.- М., 2002.
26. Morris Vaiss. Международные отношения после 1945 года. М., 2005. Перевод с французского С.Ф.Колмакова.